

Videnskabsteori for Økonomer

Marc Klemp

19. april 2023

Plan

Kapitel 2: Forklaring af økonomiske fænomener

Kapitel 5: Årsagsforhold

Kapitel 6: Mekanismer

Plan

Kapitel 2: Forklaring af økonomiske fænomener
Kapitel 5: Årsagsforhold
Kapitel 6: Mekanismer

Forklaringer

- Ønsket om at forklare er et af de vigtigste mål for mange økonomer.
- Forklaringer hjælper økonomer med:
 - at lave mere præcise forudsigelser og
 - udtænke bedre politikker
- Nogle mener, at forklaringer er det eneste formål, andre, at de blot har en vigtig rolle. Vi ved dog, at meget økonomisk forskning omhandler andet en forklaring: forecasting eller teste effekterne af politik.

Fænomener

- For at undersøge forklaringer, skal vi definere det, som ønskes forklaret, nemlig fænomener.
- Definition af fænomener: Begivenheder eller processer, som
 - Kan måles
 - Er videnskabeligt interessante
 - Kan udledes af data (dog ofte direkte uobserverbart)
 - Er idealiserede
- Typer (gentagelige) vs. tokens (unikke)

Hvorfor-spørgsmål, Explanandum, og Explanans

- Et overordnet karakteristikum ved forklaringer er, at de er svar på hvorfor-spørgsmål.
 - Bemærk: nogle radikale empiricister vil sige, at der ikke findes forklaringer, kun fakta.
- Men ethvert svar er selvfølgelig ikke forklaringer.
- Logisk positivisme (Hempel) kom med et indfyldelsesrigt bud på en forklaring: den deduktiv-nomologisk model.
- Terminologi:
 - Explanandum: det fænomen, der skal forklares
 - Explanans: de sætninger, der giver forklaringen

Den deduktiv-nomologiske model

- Videnskabelige love: generelle principper, der beskriver regelmæssigheder i naturen
- Deduktiv-nomologisk model: Forklaring som et logisk gyldigt argument, der indeholder mindst én ikke-redundant videnskabelig lov (spørgsmål: hvad menes med ikke-redundant?)
- Eksempel:
 - Lov: Alle mennesker er dødelige
 - Observation: Sokrates var et menneske
 - Konklusion: Sokrates var dødelig
- Her har vi et gyldigt argument (konklusionen følger af præmisserne) som indeholder én ikke-redundant videnskabelig lov. Altså er dette argument en forklaring ifølge modellen.
- Spørgsmål: kan vi finde på andre forklaringer af Sokrates' død?
- Spørgsmål: kan vi finde på et gyldigt argument, som ikke er en forklaring ifølge D-N-modellen?

Kritik af den deduktiv-nomologiske model

- Der findes (måske) ingen psykologiske love
 - Menneskelig adfærd synes at undgå lovmæssighed, da principper, der beskriver menneskelige motivationer, er genstand for forbehold og modeksemler
- Ægte love er sjældne
 - Empiriske generaliseringer inden for økonomi, såsom Okun's lov, er ofte genstand for forbehold og undtagelser.
- Love i sig selv synes ikke at være særligt forklarende
 - Regelmæssigheder, der forbinder input og output, forklarer ikke, hvorfor der er en sammenhæng mellem dem. (Denne kritik fører til overvejelser om mekanistiske forklaringer som en alternativ model.)

Alternative forklaringsmodeller

- Rational-choice-forklaring
 - Postulerer, at folk har præferencer blandt alternativer og overbevisninger om tilgængelige alternativer, som giver begrundelser for deres valg og forklarer deres handlinger.
- Forklaring i form af kausale tendenser og ceteris paribus-love
 - Kausale tendenser er faktorer, der skubber en anden faktor i en bestemt retning, selv når dens funktion forstyrres af en forstyrrende faktor.
 - Ceteris paribus-love gælder kun under visse betingelser og kan være forklarende, når disse betingelser er tilstrækkeligt præcist specificeret og gælder i et givet tilfælde.
- Mekanistisk forklaring
 - Denne model fokuserer på den detaljerede kausale proces eller mekanisme, der er ansvarlig for et fænomen, og som belyser, hvorfor regelmæssigheder holder og resultater sker.

Konklusion

- Videnskabelige forklaringer er et af økonomiens vigtigste mål
- D-N-modellen har tjent som udgangspunkt for forståelsen af dette begreb.
- Dens mangler har imidlertid ført til udforskning af alternative forklaringsmodeller som f.eks. rationelle valgforklaringer, forklaringer i form af kausale tendenser og ceteris paribus-love samt mekanistiske forklaringer

Aktivitet: tænk-del-par

- Vi går nu videre til en tænk-par-del-aktivitet
- Spørgsmål: "Hvad er et eksempel på et fænomen inden for økonomi, og hvordan kan en økonom forsøge at forklare det?"

Aktivitet: tænk-del-par

- Evt. yderligere tænk-par-del-aktivitet
- Spørgsmål: "Hvad er et eksempel på et fænomen inden for økonomi, og hvordan kan en økonom forsøge at forklare det?"

Plan

Kapitel 2: Forklaring af økonomiske fænomener

Kapitel 5: Årsagsforhold

Kapitel 6: Mekanismer

Vigtigheden af årsagssammenhænge i økonomi

- I mange år har økonomer forsøgt at undgå at tale eksplicit om årsager på grund af deres metafysiske karakter
- Videnskabsfilosoffer begyndte imidlertid at indse, at videnskaben kun kunne ignorere kausalanalyse på bekostning af at hæmme opnåelsen af vigtige mål for videnskaben
- Inden for økonomi oplevede brugen af kausalbegreber en opblomstring i 1990'erne
- Det er praktisk talt umuligt at undgå kausal snak helt og holdent, da naturlige sprog har mange kausativer
- Kausalitet er vigtigt for forståelse af økonomiske fænomener
- Samt for vurdering af mulige politiske beslutninger

Begrænsninger af korrelation

- Korrelation er ikke årsagssammenhæng!
- Symmetrisk karakter
- Mulighed for confounders (forvirrende faktorer)

Humes regulativitetsberetning om årsagssammenhæng

- Hvad er så årsagssammenhæng? Det bedste sted at begynde at lede efter et svar er i David Humes skrifter. Hume er langt den vigtigste bidragsyder til filosofien om årsagssammenhæng blandt de moderne filosoffer.
- Kausalt når:
 - Universel sammenhæng
 - Tidsmæssig prioritet
 - Spatio-temporal kontiguitet

Problemer med Humes teori

- Ikke alle årsager er universelt (dvs. til alle tider og steder) forbundet med virkninger
- Tidsmæssig prioritet er ikke afgørende for årsagssammenhæng (tænk fx på fremadskuende individer)
- Årsager kan virke på afstand
- Kun få filosoffer og videnskabsmænd mener altså, at Hume havde helt ret.

Mills begreb: tendenser

- Et alternativt synspunkt er John Stuart Mills, som bygger på den idé, at årsagerne opstår i en slags konstant sammenhæng
- Mills tendenser har tre karakteristiske træk:
 - de er en slags årsager
 - de har en "karakteristisk virkning", når de fungerer i fravær af forstyrrende faktorer
 - de fortsætter med at bidrage til resultaterne, når forstyrrende faktorer er til stede.

Mills begreb: tendenser

- Altså, regelmæssigheder, der gælder isoleret set (ceteris paribus)
- Dvs. der tages højde for forstyrrende faktorer
- Økonomer kalder ofte disse forhold for "ceteris paribus" eller "alt andet lige".
- En tendenspåstand er en påstand, der beskriver en regelmæssighed, som gælder isoleret set, når forstyrrende faktorer ikke er til stede.
- En anden måde at sige det på er at sige, at en tendenspåstand er en påstand om en regelmæssighed, der ville gælde, hvis forstyrrende faktorer ikke fandtes. (Denne fortolkning kan diskuteres)

Hvad er forstyrrende faktorer

- Forstyrrer regelmæssigheden mellem årsag og virkning
- Gør det vanskeligt at overholde strenge kausale love i økonomien
- I økonomi er lovene for disse faktorer normalt ikke kendt.
- I en situation, der er typisk for økonomi, hvor en kendt faktor bidrager til et resultat, men hvor mange andre faktorer også gør det, og hvor de fleste af disse faktorer ikke er kendt, kan en lov som f.eks. kvantitetsteorien så forklare?
- I dette tilfælde forklarer den kendte tendenslov ikke resultatet som sådan, men snarere resultatet i forhold til en kontrafaktisk situation, hvor alle de forstyrrende faktorer virkede, men hvor "hovedfaktoren" ikke gjorde det.

Opsummering og konklusion

- Mills redegørelse for tendenslove kan betragtes af Reiss som en måde at "fikse" Humes regelmæssighedsteori om årsagssammenhænge på.
- Tendenslove er udsagn om regelmæssigheder, men de er ikke udsagn om regelmæssigheder, som de faktisk eller empirisk forekommer, men snarere om regelmæssigheder, der ville forekomme, hvis der ikke var nogen forstyrrelser.
- Denne læsning af Mill indebærer en henvisning til en kontrafaktisk tilstand, hvilket Hume ikke brød sig om.
- Reiss mener, at som økonomer behøver vi ikke at bekymre os så meget om det. Årsager og kontrafaktiske forhold er en del af hverdagen og af den økonomiske videnskab. Han mener, at bevisbyrden ligger hos dem, der benægter, at kausale og kontrafaktiske udsagn er meningsløse eller uvisse.

Aktivitet

- Opsummering af kausalitet i økonomien
- Aktivitet: tænk-par-del
 - Kan I komme på eksempler fra økonomi, hvor korrelation ikke indebærer årsagssammenhæng?
Hvad kunne være confounders i disse eksempler?

Plan

Kapitel 2: Forklaring af økonomiske fænomener
Kapitel 5: Årsagsforhold
Kapitel 6: Mekanismer

Mekanismer i økonomi og samfundsvidenskab

- Årsagsmekanismer spiller en vigtig rolle inden for økonomi og samfundsvidenskab.
- De giver forklaringer på observerede fænomener ved at forbinde årsag og virkning.

Hvad er mekanismer?

- Mekanismer kan opfattes som de processer, der forbinder årsag og virkning.
- At beskrive den mekanisme, hvormed en variabel (f.eks. penge) forårsager en anden (f.eks. priser), betyder at fortælle en historie om, hvilke strukturer og processer der ligger til grund for forholdet mellem variablerne.
- Mekanistisk tænkning er blevet populær i nyere tids videnskabsfilosofi og samfundsvidenskabelig filosofi, fordi den anses for at være forklarende.

Eksempel: Hume om penge

- David Hume var en indflydelsesrig filosof, som bidrog til vores forståelse af økonomi.
- Han var med til at udvikle kvantitetsteorien om penge, som siger, at priserne i en økonomi er proportionale med dens pengemængde.
- Han bemærkede, at penge tager tid om at påvirke priserne, og at der ikke er nogen "kausal kløft" mellem pengetilgangen og prisstigningen.

Mekanismer

- Mekanismer eller kausalmekanismer er altså processer eller strukturer, der forbinder årsag og virkning.
- De hjælper os med at forstå og forklare observerede fænomener inden for økonomi og samfundsvidenskab.

Fire begreber om kausalmekanisme

- Individuel årsagssammenhæng
 - Økonometrikere henviser undertiden til det, der er repræsenteret af en individuel ligning, som en "mekanisme".
- Medierende variable
 - Dette begreb bygger på den idé, at årsager påvirker resultaterne via formidlere.
- Underliggende struktur eller proces
 - At give en mekanisme for en aggregeret relation er at beskrive, hvordan de enheder og processer, der ligger til grund for de aggregerede variabler, er organiseret og interagerer med hinanden på en sådan måde, at den aggregerede relation er resultatet.
- Et stykke teori
 - Økonomer mener ofte med en mekanisme ikke en ting i verden, men snarere en teori eller en del heraf.

Metodologisk individualisme og mikrogrundlag

- Metodologisk individualisme er princippet om, at aggregerede sociale fænomener skal forklares ved individers handlinger og interaktioner.
- Mikrofundamenter er de underliggende processer på individniveau, der giver anledning til samlede fænomener eller fænomener på makroniveau.

Mekanistisk forklaring

- Mekanistiske forklaringer beskriver altså de processer og strukturer, der forbinder årsag og virkning, hvilket giver en dybere forståelse af årsagssammenhængen.
- Reiss taler om to typer af mekanistiske forklaringer: resultater (eller fakta) og aggregerede relationer.
- De har begrænsninger, f.eks. at de ikke nødvendiggør deres virkninger, at de påvirkes af flere mekanismer og at de er følsomme over for specifikke forhold.

Konklusion

- Årsagsmekanismer spiller en vigtig rolle inden for økonomi og samfundsvidenskab ved at give forklaringer på observerede fænomener.
- Forståelse af forskellige opfattelser af kausale mekanismer kan hjælpe os til bedre at forklare og forstå observerede fænomener.
- Det er imidlertid vigtigt at erkende begrænsningerne i mekanistiske forklaringer og behovet for yderligere viden for at kunne foretage præcise forudsigelser.